

Z ODBORNÉ LITERATURY

S. Bártlová: **Sociologie medicíny a zdravotnictví**. Praha: Grada Publishing 2005. 188 stran. ISBN 80-247-1197-4.

Kniha se skládá ze sedmi hlavních kapitol, s jejichž stručným přehledem je možno se seznámit již v úvodu. Každá kapitola obsahuje několik podkapitol a na svém konci vždy shrnutí podstatných informací.

Jednotlivé kapitoly se zabývají specifickými oblastmi sociologie medicíny a zdravotnictví a v porovnání s mnoha podobnými publikacemi ze zahraničí je nutno zdůraznit, že svým tematickým rozsahem pokrývají téměř celou problematiku, která se pod sociologií medicíny a zdravotnictví obvykle zahrnuje. To představovalo jistě nebývalé úsilí v podrobném sběru informací, dat a pramenů. Vše je navíc uspořádáno velmi přehledně, je promyšlena návaznost hlavních kapitol i jejich podkapitol.

Za velmi přínosné považuji zařazení sociologicky ne příliš často diskutovaných témat (sociologie umírání a smrti, duševních chorob i chronických nemocí), jež jsou propracovány do hloubky a dávají dílu ojedinělý charakter.

Dalším přínosným faktem textu je, že zařazuje témata aktuální, jež reagují na transformaci medicíny a zdravotnictví (medicinalizace, vztah sestra - lékař, autonomie sesterského povolání). Ač se jedná o nové vlivy, jsou tyto texty informačně nasycené a ukazují současný stav poznání. Přestože se jedná o propojení konstantních i nových témat, struktura celé práce je provázaná a přehledná, informace jsou uspořádány inovačně, zbytečně se neopakují, nejsou povrchní.

Mnoho sociologických úvah (týkajících se zejména kvality života) z oblasti medicíny a zdravotnictví v sobě imanentně zahrnuje etickou problematiku. Ani těmto výzvám se autorka nevyhýbá, etické aspekty komentuje v patřičném rozsahu a vhodně propojuje sociologická a etická témata.

V textu nejsou opomíjeny přístupy WHO, zejména pak ty, které se sociologie medicíny a zdravotnictví týkají. Autorka případně využívá starší i nejnovější výsledky tuzemských i zahraničních výzkumů. Pokud k určitému problému není dostatek validních výzkumných dat, poukazuje na nutnost dalšího výzkumu.

V poslední kapitole autorka uvádí normy, které pomáhaly vytvářet organizační a legislativní předpoklady k transformaci zdravotnictví.

Z celého uvedeného textu je patrné, že jde o problematiku, kterou se autorka v průběhu svého profesionálního života dlouho a důkladně zabývá. Výsledkem je konzistentní a výstižný text, jenž zpracovává vědní problém v nebývalé hloubce. Takový text není možné vytvořit pouhou kompilací dostupné literatury a pramenů. Je také zřejmé, že autorka není pouhým teoretikem, ale že se pohybuje ve středu zdravotnického dění. Postojově však zůstává sociologem, který nestranně, nezávisle a objektivně posuzuje vzniklé situace v medicíně a zdravotnictví.

Jednoznačně se jedná o dílo velmi kvalitní a přínosné, a to nejen proto, že tento typ literatury na českém knižním trhu zřetelně chybí.

Mgr. Kateřina Ivanová, Ph.D.
www.upol.cz
e-mail: Katerina@tunw.upol.cz

Doručeno do redakce: 7. 11. 2005

Roháčová H. **Lymeská borelióza**. Diferenciální diagnóza, farmakoterapie, chyby a omyly. Praha: Maxdorf 2005. 76 stran. ISBN 80-7345-071-2.

Lymeská borelióza (LB) patří mezi onemocnění s poměrně krátkou historií, ale s mimořádným významem. S trochou nadsázky se dá říci, že LB je v současnosti „in“ jak mezi zdravotníky, tak mezi pacienty. V podmínkách České republiky jde o onemocnění velmi časté, což souvisí s častým pobytem našich občanů v přírodních (louky, lesy) či městských lokalitách (zahrady, parky), ve kterých často žijí klíšťata, která představují rezervoár i vektor infekce. Promořenost klíšťat boreliemi kolísá v různých oblastech České republiky mezi 2 a 22 %. Klinické projevy LB jsou velmi rozmanité a průkaz protilátek proti boreliím je velmi častý, a to zejména mezi staršími lidmi. To s sebou přináší řadu diferenciálně diagnostických problémů, a často je velmi obtížné rozhodnout, zda potíže pacientů jsou projevem LB, nebo je etiologie obtíží jiná a pozitivita protilátek je náhodným nálezem bez klinického významu. Péče o pacienty s LB je proto často multioborovým problémem, na jehož řešení se podílejí praktičtí lékaři, infektologové, neurologové, revmatologové, kardiologové, dermatologové i jiní specialisté.

Monografie paní primářky Hany Roháčové je sice rozsahem malá, ale přesto v ní lze nalézt takové množství informací o diagnostice a léčbě LB, které je dostatečné pro naprostou většinu lékařů. Kniha je napsána velmi srozumitelně a výstižně. Je poznat, že se autorka v dané problematice velmi dobře orientuje. Literární údaje velmi vhodně kombinuje s vlastními zkušenostmi a názory. Text je doplněn řadou tabulek, grafů a obrázků, většinou barevných, které přispívají k názornosti a dobré orientaci v knize. Pečlivě je zpracován i seznam použité literatury, rejstřík, seznam zkratk a ilustrací. Tím vznikla publikace, která se velmi dobře čte, ve které se dobře orientuje a lze nalézt odpověď na řadu praktických otázek spojených s diagnostikou a léčbou tohoto běžného a často velmi závažného onemocnění. Monografii lze proto doporučit skutečně všem lékařům, bez ohledu na jejich hlavní odborné zaměření.

Doc. MUDr. Petr Husa, CSc.
www.fnbrno.cz
e-mail: phusa@fnbrno.cz

Doručeno do redakce: 31. 10. 2005

Štěpánek Z. **Nacifikace a moravští lékaři (1938-1945)**. Brno: Knihnice Matice moravské 2004. 304 stran. ISBN 80-86488-14-4.

V době, kdy se podstatně mění systém zdravotní péče v naší společnosti, existují různé postoje veřejnosti a pacientů vůči lékařům. Přispívá k tomu i to, že je stále málo literárních a odborných prací, které provádějí analýzu vymezené sociální skupiny nejen v jednotlivých etapách vývoje společnosti, ale i na vymezeném teritoriu. V tomto případě na Moravě.

V loňském roce vyšla uvedená práce historika Zdeňka Štěpánka. Obsahuje kapitoly: Proměny moravského zdravotnictví; Lékaři a rezistence; Tragedie židovských lékařů; Lékaři a střilející

odboj. Dále přílohy a seznam pramenů a literatury. Autor se vrací ke složitému údobí našich dějin, kdy převažovalo černobílé vidění událostí a postojů.

Usiluje o postižení skutečných postojů obyvatelstva, v tomto případě vhodně zvolené skupiny. A to proto, že jde o sociální skupinu přesně identifikovatelnou, má odlišné postavení od jiných skupin. Náplň činnosti a postavení lékařů skýtalo podle autora mnohé výhody pro vedení odboje vůči nacistické moci. Je to především humánní obsah činnosti, každodenní kontakt s množstvím nejrozličnějších jednotlivců a to, že rozvíjení vlastních odbojových aktivit bylo převážně spjaté s výkonem vlastní profese. Ať již šlo o lékařské vysvědčení, zajišťování pracovní neschopnosti, léčbu „pronásledovaných“, lékařské zákroky často v neuvěřitelně obtížných podmínkách atd.

V krátkém podání nelze zobrazit obsah knihy, pro který je typické množství nových historických faktů a událostí včetně jmen a osudů lékařů působících na různých místech péče o zdraví či v různých úřadech, organizacích atd. Bohatě jsou dokumentována místa, kde docházelo k odbojovým aktivitám nebo jejich podpoře. Zvláště cenná jsou jména a činnost těch lékařů, kteří jako členové odbojových organizací nebo zcela individuálně zasvětili svůj život snaze zachránit kvalitu zdravotní péče a bojovat proti všem zrádným činům nacistické moci ústící až k programu „léčit léčitelné, nevléčitelné likvidovat“. Poutavě je zobrazena například činnost zdravotnické sekce odbojové organizace Obrana národa v oblasti Západ - Brno a Východ - Olomouc. Autor popisuje budování organizace včetně pronikání mezi obvodní lékaře (Přerov, Prostějov, Hranice, Olomouc atd.), do nemocnic, léčebných ústavů i na kliniky lékařské fakulty MU. Jména a působnost profesorů, jako byli M. Krivý, K. Hora, J. Podlaha, V. Tomášek, lékařů jako byl V. Skalák v Přerově, A. Húsek, zdravotní rada v Brně, V. Zapletal a další, by měla být stálou inspirací pro lékaře v moderní medicíně, která vyžaduje pozitivní hodnotovou orientaci, názorovou pevnost, psychickou odolnost a mravní charakter.

Autor systematicky analyzuje různé formy odboje, jejich postupné přeměny. V závěrečné fázi širšího odboje lidu a frontových bojů došlo až k organizaci primitivních ošetřoven, lazaretů a provizorních nemocnic. Ke konci roku 1944 a na začátku roku 1945 vstupují do odboje již týmy, jejichž členy jsou často medicí, veterinární lékaři, zdravotní sestry, členky sanitární služby, členky ČSČK. Objevuje se stále více jmen žen.

Původní je část pojednávající o tragedii židovských lékařů, postupně došlo k likvidaci společenské skupiny „židovský lékař“. Hromadné deportace postihly 236 lékařů, z toho přežilo pouze 39 lékařů. Cenné na práci je, že se nevyhýbá ani dílčím projevům rasizmu poplatného chápání židovské otázky, a to ve snaze některých českých lékařů řešit existenční a jiné otázky na úkor jinonárodních zejména židovských lékařů. Nezamlčuje ani případy kolaborace a osobního selhání některých lékařů. Jde však o dílčí jevy oproti převažující obětavosti a hrdinných činech zkoumané společenské skupiny.

Povahou jde o práci regionální, původní. Poskytuje cenná svědectví o dějinném působení lékařského stavu a v řadě otázek je podnětem pro další rozvoj historiografie v této oblasti.

PhDr. Sylva Bártlová, CSc.
www.nconzo.cz
e-mail: Bartlova@nconzo.cz

Doručeno do redakce: 4. 11. 2005